13.11.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ympäristövahinkorahastosta annetun lain 37 ja 38 §:n muuttamisesta sekä Finanssivalvonnasta annetun lain 5 §:n 15 kohdan kumoamisesta (HE 176/2024 vp)

Ympäristöministeriö lausuu kunnioittavasti ympäristövaliokunnalle seuraavaa asiassa HE 176/2024 vp:

Ympäristövahinkorahasto on uusi valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, jonka toiminta alkaa 1.1.2025 (laki ympäristövahinkorahastosta 1262/2022). Rahastosta maksetaan korvaus ympäristön pilaantumisen torjunnasta ja pilaantuneen ympäristön ennallistamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä aiheutuneesta vahingosta, kun korvausta ei saada perittyä varsinaiselta vastuutaholta esimerkiksi maksukyvyttömyyden vuoksi tai siksi, että vastuutahoa ei saada selvitettyä. Rahaston korvausten maksamiseen tarkoitetut varat kerätään ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittajilta kertaluonteisina tai vuosittaisina ympäristövahinkomaksuina. Lisäksi rahastosta myönnetään harkinnanvaraisia avustuksia pelastustoimen järjestämisestä vastaaville tahoille ympäristövahinkojen torjunnan hankintoihin valtion talousarviosta rahastoon siirrettävän määrärahan puitteissa.

Nykyiset ympäristövahinkojen toissijaiset korvausjärjestelmät eli öljysuojarahasto (laki öljysuojarahastosta 1406/2004) ja pakollinen ympäristövahinkovakuutus (laki ympäristövahinkovakuutuksesta 81/1998) lakkautetaan ympäristövahinkorahaston toiminnan alkaessa 1.1.2025.

Esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi ympäristövahinkorahastosta annetun lain öljysuojarahastoa ja ympäristövahinkovakuutusta koskevia siirtymäsäännöksiä (laki ympäristövahinkorahastosta annetun lain 37 ja 38 §:n muuttamisesta). Lisäksi esityksessä ehdotetaan kumottavaksi viittaus lakkautettavaan ympäristövahinkovakuutusjärjestelmään Finanssivalvonnasta annetusta laista (878/2008) (laki Finanssivalvonnasta annetun lain 5 §:n 15 kohdan kumoamisesta). Lakien ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2025, jolloin myös laki ympäristövahinkorahastosta tulee voimaan.

Esityksessä ehdotettavat muutokset ovat pääosin teknisluonteisia tarkennuksia ja täsmennyksiä ympäristövahinkorahastosta annetun lain siirtymäsäännöksiin, eikä niillä arvioida olevan taloudellisia vaikutuksia. Muutokset selkeyttäisivät nykyistä oikeustilaa, kun ympäristövahinkorahasto aloittaa toimintansa 1.1.2025.

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain öljysuojarahastoa koskevan siirtymäsäännöksen täsmentäminen (37 §)

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain öljysuojarahastoa koskevaa siirtymäsäännöstä (37 §) on tarpeen tarkentaa, jotta öljysuojarahaston hallitus voi käsitellä ja hyväksyä rahaston viimeistä toimintavuotta eli vuotta 2024 koskevan tilinpäätöksen. Siirtymäsäännöstä ehdotetaan täydennettäväksi viittauksilla öljysuojarahastosta annetun lain öljysuojarahaston hallitusta ja henkilöstöä, hallituksen tehtäviä, kirjanpitoa, maksuliikettä ja tilinpäätöstä sekä tilintarkastusta koskevien säännösten soveltamiseen siihen asti, kunnes vuotta 2024 koskeva tilinpäätös on käsitelty. Tilinpäätöksen käsittelemiseksi öljysuojarahaston hallituksen jäseninä olevien toimikausi jatkuisi 30.4.2025 asti. Siirtymäkauden aikana sovellettaisiin myös öljysuojarahastosta annetun lain 28 §:ää virkavastuusta ja yleishallintoa koskevia säännöksiä sekä

valtioneuvoston öljysuojarahastosta annetun asetuksen (1409/2004) öljysuojarahaston hallitusta ja henkilöstöä koskevia säännöksiä.

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain ympäristövahinkovakuutusta koskevan siirtymäsäännöksen (38 §) täsmentäminen

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain ympäristövahinkovakuutusta koskevaan siirtymäsäännökseen (38 §) ehdotetaan tehtäväksi eräitä teknisluonteisia kirjoitusasua koskevia korjauksia.

Lisäksi siirtymäsäännökseen ehdotetaan lisättäväksi **uusi 2 momentti**, jossa todettaisiin tiettyjen Ympäristövakuutuskeskuksen ja sen jäsenten vastuuta (6 §) sekä Ympäristövakuutuskeskuksen hallintoa ja valvontaa (7 §) koskevien ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain säännösten soveltaminen ympäristövahinkorahastosta annetussa laissa tarkoitetun siirtymäkauden ajan. Korvausvaatimus, joka koskee ennen ympäristövahinkorahastosta annetun lain voimaantuloa eli ennen 1.1.2025 aiheutuneita ympäristövahinkoja sekä tällaisten vahinkojen torjuntakustannuksia ja kustannuksia vahingoittuneen ympäristön saattamiseksi ennalleen, on tehtävä vakuutuksenantajalle tai Ympäristövakuutuskeskukselle viimeistään viiden vuoden kuluessa ympäristövahinkorahastosta annetun lain voimaantulosta eli viimeistään 31.12.2029. Ympäristövakuutuskeskuksen toiminnan on tarkoitus jatkua, kunnes viimeinen vakuutuksenantajalle tai Ympäristövakuutuskeskukselle tehty korvausvaatimus on lainvoimaisesti ratkaistu.

Siirtymäsäännöksen uuteen 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös viittaus ympäristövahinkovakuutuksesta annettuun lakiin perustuvaan Finanssivalvonnan toimivaltaan päättää, että korvauksena on toistaiseksi maksettava vain osa täydestä korvauksesta, jos tiedossa olevien vahinkotapahtumien perusteella on todennäköistä, että korvausta joudutaan korvauksen enimmäismäärän ylittämisen vuoksi alentamaan.

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain ympäristövahinkovakuutusta koskevaan siirtymäsäännökseen ehdotettavassa **uudessa 3 momentissa** säädettäisiin vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöntiä koskevan ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain 9 §:n soveltamisesta siihen asti, kunnes vakuutusjärjestelmän voimassaolon viimeisinä vuosina tapahtuneiden mahdollisten laiminlyöntien arvioidaan käyneen ilmi eli 31.12.2026 asti.

Siirtymäsäännökseen ehdotettavassa **uudessa 4 momentissa** säädettäisiin ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain jakojärjestelmää koskevan 21 a §:n soveltamisen päättymisestä, kun laki ympäristövahinkorahastosta tulee voimaan 1.1.2025. Säännös koskee vakuutusyhtiöiden ja Ympäristövakuutuskeskuksen keskinäistä vastuunjakoa ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain indeksitarkistuksia koskevan 21 §:n mukaisten korotusten rahoittamisessa. Jakojärjestelmä on tarkoitettu rahoitettavaksi vuosittaisilla vakuutusmaksuilla, joita ei enää kerätä, kun ympäristövahinkovakuutuksesta annettu laki kumotaan 1.1.2025. Ympäristövakuutuskeskus ja vakuutusyhtiöt vastaavat joka tapauksessa lain mukaisten indeksikorotusten maksamisesta eli jakojärjestelmän päättämisellä ei ole merkitystä mahdollisille vahinkoa kärsineille.

Siirtymäsäännökseen ehdotettavassa **uudessa 5 momentissa** säädettäisiin ympäristövakuutuslautakunnasta ja sen toiminnasta siirtymäkauden aikana. Lautakunta toimii Ympäristövakuutuskeskuksen yhteydessä, ja sen tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia ympäristövahinkojen korvaamisesta sille, joka vaatii tai jolta vaaditaan korvausta ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain nojalla. Lautakunta on perustettu yhtenäistämään ympäristövahinkojen korvauskäytäntöä (HE 82/1997 vp). Lautakunnan toiminnan ehdotetaan päättyvän

käynnissä olevan toimikauden päättymisen (14.6.2026) jälkeen. Ympäristövakuutuslautakunnasta annetun asetuksen (47/2015) ehdotetaan jäävän voimaan tähän asti.

Lautakunnan toiminnan jatkamiselle nykyisen toimikauden päättymisen jälkeen ja tähän tarvittaville lainsäädäntötoimille ja hallinnollisille järjestelyille ei ole ympäristövahinkojen korvauskäytännön yhtenäistämiseen tai muuhun perusteeseen liittyvää välttämätöntä tarvetta. Lautakunnan mahdollisesti käsiteltäväksi tulevien tapausten määrän lautakunnan toimikauden päättymisen (14.6.2026) jälkeen arvioidaan olevan vähäinen. Joka tapauksessa korvausta koskeva kanne tulisi voida panna vireille riippumatta siitä, onko lautakunta antanut korvauspäätöksestä lausunnon vai ei. Oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa on osa perustuslain (731/1999) 21 §:n oikeusturvaa. Tämä huomioitaisiin ehdotettavassa säännöksessä siten, että ympäristövahinkorahastosta annetun lain tultua voimaan ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain 23 §:ssä tarkoitettu korvausta koskeva kanne voidaan panna vireille käräjäoikeudessa riippumatta siitä, onko ympäristövakuutuslautakunta antanut korvauspäätöksestä lausunnon.

Ympäristövahinkovakuutusta koskevassa siirtymäsäännöksessä tulisi myös säätää muutoksenhausta ympäristövahinkorahaston hallituksen ympäristövahinkovakuutuksesta annettuun lakiin perustuvaan korvausvaatimusta koskevaan päätökseen. Esityksessä ehdotetaan tätä koskevan säännöksen sisällyttämistä **ympäristövahinkorahastosta annetun lain 38 §:n 3 momenttiin**.

Laki Finanssivalvonnasta annetun lain 5 §:n 15 kohdan kumoamisesta

Finanssivalvonnasta annetun lain 5 §:n 15 kohdan mukaan muulla finanssimarkkinoilla toimivalla tarkoitetaan Finanssivalvonnasta annetussa laissa Ympäristövakuutuskeskusta. Esityksessä ehdotetaan, että lainkohta kumottaisiin. Finanssivalvonnan ympäristövahinkovakuutuksesta annettuun lakiin perustuva tehtävä valvoa Ympäristövakuutuskeskuksen korvaus- ja vakuuttamistoiminnassa noudatettavia menettelytapoja ja vakuutusmatemaattisia seikkoja (7 § 5 mom.) päättyy 1.1.2025, kun ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain kumoaminen tulee voimaan. Ympäristövakuutuskeskuksen valvonnan osalta riittävinä oikeusturvan takeina voidaan siirtymäkauden aikana pitää ylimpiä lainvalvojia, jotka voivat tarvittaessa tukeutua Finanssivalvonnalta tai muilta tahoilta pyydettäviin selvityksiin.